fpcej.ir

Family Pathology, Counseling & Enrichment

2020. Vol. 6, N. 1 (11)

The Effect of Training Parents through Behavioral Methods on Parental Stress and Parent-Child Interactions

Mohabbat Saraeian
Z.aqamir@aut.ac.ir

Corresponding Author: MA, Counseling and Guidance, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran.

Abbas Amanelahi

Associate Professor of Counseling, Shahid Chamraan University of Educational Sciences and Psychology, Ahvaz, Iran.

Abstract

Numerous Training includes a wide variety of methods that are going to help family members in learning more about how the relationships are affected. The purpose of the present research was to determine the effect of training parents through the behavioral method on parental's stress and parent-child interactions (4-6 years) among kindergartens and preschools in Ahvaz **.**The research method was the semi-experimental pretest-posttest study with the control group. Participants of the research were 30 mothers randomly chosen from the mother community in Ahvaz. The participants attended the research and training sessions for the research were provided to mothers. Afterward, the participants were randomly assigned to two fifteen-member groups of experimental and control. The instruments used in the study were Parenting Stress Index-Short and Mother-Child Interaction. First, both groups were given a pretest and the experimental group was trained. After the training on the experimental group, both groups answered the research questionnaires. The findings of the research were analyzed by multi-variable covariance. The results of univariable covariance revealed that the effectiveness of training parents through the behavioral method on Parental Stress decreased and parent-child interactions increased among the mother community in Ahvaz. The findings showed that training parents affected Parental Stress and parent-child interactions through training. Therefore, behavioral method training was an appropriate method for Parental Stress and parent-child interactions (4-6 years).

Keywords: *training parents, behavioral methods, parental stress, parent-child interactions*

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱). بهار و تابستان ۱۳۹۹

تأثیر آموزش والدین به شیوه رفتاری بر استرس والدینی و تعاملات والد-کودک

محبت سرائیان **نویسنده مسئول**: کارشناس ارشد مشاوره و راهنمایی، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

Z.aqamir@aut.ac.ir

عباس امان الهی دانشیار مشاوره، دانشگاه علوم تربیتی و روان‌شناسی شهید چمران، اهواز، ایران.

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر اثربخشی آموزش والدین به شیوه رفتاری بر استرس والدینی و تعاملات والد-کودک مادران، کودکان ۶-٤ ساله مهدکودک‌ها و مدارس پیش‌دبستانی شهر اهواز در سال ۱۳۹٤ بود. روش: این پژوهش یک مطالعه آزمایشی از نوع پیش آزمون-پس آزمون بود. جامعه آماری این پژوهش شامل همه مادران، کودکان ۶-٤ ساله مهدکودک‌ها و مدارس پیش‌دبستانی شهر اهواز است که از این جامعه آماری نمونه‌ای به حجم ۸۵ نفر با به‌کارگیری روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. سپس شاخص فرم کوتاه مقیاس استرس والدینی و سیاهه رفتاری کودک آیبرگ و مقیاس ارزیابی رابطه مادر-کودک جهت تکمیل به مادران این کودکان تحویل داده شد و ۳۰ نفر از مادرانی که نمره نقطه برش بیشتر از ۱۱ را در سیاهه رفتاری کودک آیبرگ کسب کردند انتخاب و به‌طور تصادفی، ۱۵ نفر از آن‌ها در گروه آزمایش و ۱۵ نفر در گروه گواه قرار داده شدند. برای سنجش متغیرهای پژوهش از مقیاس استرس والدینی (آبیدین، ۱۹۹۱) و مقیاس رابطه مادر-کودک (راس، ۱۹۶۱) استفاده شد. از آزمون آماری تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری نشان داد که مداخله آموزش والدین بر استرس والدینی و تعاملات والد-کودک تأثیر دارد، یافته‌ها: همچنین نتایج تحلیل کوواریانس یک‌راهه نشان داد که مداخله آموزش والدین موجب کاهش استرس والدینی و افزایش تعاملات والد-کودک می‌شود. نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که آموزش والدین در کاهش استرس والدینی و افزایش تعاملات والد-کودک مؤثر است، بنابراین آموزش رفتاری والدین شیوه مناسبی برای کاهش استرس والدینی و افزایش تعاملات والد-کودک ۶-٤ سال است.

واژه‌های کلیدی: *آموزش والدین، رفتاری، استرس والدینی، تعاملات والد-کودک*

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

مقدمه

فرزندپروری یکی از مؤثرترین عوامل روی رشد و تغییرات همدلی نوجوانان به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل بیرونی محیطی برای رشد نوجوانان است. فرزندپروری به مجموعه‌ی پیچیده‌ای از رفتارها، وظایف، نقش‌ها، انتظارات، شناخت‌ها و احساسات والدین اشاره دارد که به مراقبت، آموزش‌وپرورش فرزندانشان مرتبط است. در نوجوانی، افراد می‌خواهند برای کسب استقلال از کنترل و خواسته‌های والدینشان جدا شوند و دعوای کودک-والد در این زمان به‌تدریج شروع به‌شدت خواهد گرفت. ضمناً، افراد هنوز در تماس روان‌شناختی با والدینشان هستند لذا سخت است که از وابستگی نسبت به آن‌ها خلاص شوند. این خصوصیات جدید باعث می‌شود کودکان درباره‌ی سؤالاتی همچون نگرش‌ها و رفتارها در تمرین فرزندپروری خانواده بیشتر و بیشتر شروع به تأمل کنند، به‌طوری‌که تأثیر فرزندپروری روی ساختار روان‌شناختی افراد ممکن است در دوران نوجوانی پیچیده‌تر از دوران کودکی باشد. به همین ترتیب، فرزندپروری تأثیر چشمگیری در همدلی در افراد نوجوان دارد. به‌طورکلی، در فرزندپروری مثبت‌تر، سطح همدلی نوجوانان بالاتر است، درحالی‌که در فرزندپروری منفی‌تر سطح همدلی نوجوانان برای رشد توانایی همدلی بسیار پایین‌تر است (ما، چن، نونیز، یان، ژانگ و ژاو[1]، ۲۰۲۰)

استرس والدینی را می‌توان «فرآیند پیچیده‌ای تعریف کرد که بزرگ‌سالان در نقش خود در رابطه با مسئولیت‌های مربوط به آن احساس سختی و فشار می‌کنند». طبق نظریه استرس والدینی آبیدین[2] که چهارچوب نظری این مطالعه را نشان می‌دهد استرس والدینی یک مفهوم چندبعدی تجمیعی است و به‌شدت تحت تأثیر محیط و نتیجه تعاملات والد-کودکی است که احساسات منفی در والدین افزایش می‌یابد. نظریه استرس والدینی آبیدین شامل سه سطح استرس‌زا است: آن‌هایی که از حوزه‌ی والدینی ناشی می‌شوند (مثلاً، حس صلاحیت به‌عنوان پدر و مادر و دل‌بستگی با کودک)؛ حوزه‌ی کودک (مثلاً، سازگاری با

1. Ma, Chen, Nunez, Yan, Zhang, & Zhao
2. Abidin

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹

شرایط، خلق‌وخوی)؛ و حوزه‌ی موقعیتی، شرایطی و اجتماعی (مثلاً، حوادث زندگی و شرایط کاری). در کل، مقدار استرس «فیزیولوژیکی» می‌تواند انگیزه‌ای باشد، اما استرس بیش‌ازحد والدین ممکن است پیامدهای منفی روی کودک و خانواده داشته باشد (سگاندرا، بنی، اینگاگیاتو، لورنتزن، نیلسون و سیونی[1]، ۲۰۱۹).

یکی از تأثیرگذارترین روابط در زندگی هر شخص، رابطه والد-کودک است. کودکان به والدینشان وابسته‌اند تا آن‌ها نیازهای اولیه‌شان را تأمین کنند و والدین کودکان خود را برای حفظ و ایجاد نسل‌های آینده آماده می‌کنند. مطابق با روان‌شناسی تکاملی، انگیزه‌ی انسان برای عاشق شدن، حمایت کردن و آماده کردن کودکان خود از اصول انتخاب طبیعی به وجود آمده است. اکثر والدین از طریق ارائه خدماتی همچون زمان، مهربانی، امور مالی، آموزش‌وپرورش و مراقبت‌های بهداشتی به فرزندان خود سرمایـــه‌گذاری می‌کنند. این سرمایه‌گذاری و وابستگی متقابل مهم‌ترین پیوند بین والدین و کودکان را تأمین و سپس آن‌ها را در بزرگ‌سالی اجتماعی می‌کند و مهارت‌های ارتباطی آن‌ها را شکل می‌دهد (کرانستوبر، هایز و مالیسکی[2]، ۲۰۱۶). از جمله دیگر اهداف ممکن رابطه کودک- والد این است که به‌عنوان یکی از عوامل مهم محیطی بر شناخت، احساس و رفتارهای نوجوانان شناخته‌شده است (موریس، کریس، سیلک و هولتیبرگ[3]، ۲۰۱۷؛ استوارتس، شیبر، داجیون و آلن[4]، ۲۰۱۲)؛ بنابراین، تأثیر رابطه کودک-والد روی رشد مغزی و ارتباطش با رفتار در دوران نوجوانی از اهمیت ویژه‌ای در اپیدمیولوژی و علوم اعصاب در نوجوانان دارد (بیلاسکای و دی هان[5]، ۲۰۱۱؛ به نقل از تاکاشی، نااوهیرو، شانتارو، سایدو، دایسوکی، کنتارو، نوریاکی، شین سوکی، آتسوشی، کایاتو و رای-ایچیرو[6]، ۲۰۲۰). در ادبیات اپیدمیولیکی، کیفیت رابطه

1. Sgandurra, Beani, Inguaggiato, Lorentzen, Nielsen, & Cioni
2. Kranstuber, Hays & Maliski
3. Morris, Criss, Silk, & Houltberg
4. Schwartz, Sheeber, Dudgeon, & Allen
5. Belsky & De Haan
6. Takashi, Naohiro, Shuntaro, Syudo, Daisuke, Kentaro, Noriaki, Shinsuke, Atsushi, Kiyoto, & Ryu-ichiro

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

کودک- والد اثر قابل ملاحظه‌ای روی مشکلات درونی و بیرونی در پسران و دختران نشان داده شده است (کوتر و اسکوموسکی[1]، ۲۰۱۶). علاوه براین، رابطه مادر یا پدر پیشنهادشده با کودک تأثیرات متفاوتی روی رفتار نوجوانان پسر و دختر دارد. برای مثال، ارتباط با مادر یک رابطه قوی‌تری برای روبه‌رو شدن با مشکلات بیرونی پسر در مقایسه با ارتباط داشتن با پدر به وجود می‌آورد (روثبوم و ویز[2]، ۱۹۹۴؛ به نقل از تاکاشی و همکاران، ۲۰۲۰). ازطرف دیگر، اخیراً اهمیت ارتباط با پدر روی رفتار جنسی خطرناک دختران شناخته‌شده است (الیس، اسچلومر و باتلر[3]، ۲۰۱۲؛ به نقل از تاکاشی و همکاران، ۲۰۲۰). به همراه شواهدی مستند شده از تفاوت‌های جنسی در دوران رشد مغزی نوجوانان (لینروت و گید[4]، ۲۰۱۰؛ پیپر، هالشوف پل، کرون و ون هونک[5]، ۲۰۱۱؛ به نقل از تاکاشی و همکاران، ۲۰۲۰) و مشکلات رفتاری (هافمن، پاوایشتا و وایت[6]، ۲۰۰۴؛ مارتل[7]، ۲۰۱۳؛ به نقل از تاکاشی و همکاران، ۲۰۲۰)، این مطالعات نشان دادند که والدین پدری یا مادری ممکن است به طرز متفاوتی با مشکلات رفتارشناختی خاص سهیم باشند و ممکن است بعداً با رفتار جنسی کودک واکنش نشان دهد.

برنامه‌های آموزش والدین برای جلوگیری یا کاهش اثرات سوء بر کودکان ناشی از فرزندآوری در شرایط نامطلوب ایجادشده است. توانایی والدین برای تغییر رفتار خودشان مطابق با نیازهای فرزندانشان اولین اصل برای تطبیق نقش والدین است و خودتنظیمی ظرفیتی است که والدین بتوانند افکار، رفتارها و احساسات خود را برای دنبال کردن یک هدف مدیریت کنند. برنامه‌های آموزش والدین با هدف ارتقاء مهارت‌های والدین و تعامل به روشی مثبت والد-کودک انجام می‌شود؛ بنابراین آموزش خودتنظیم بخش مهمی از آموزش

1. Cotter & Smokowski
2. Rothbaum & Weisz
3. Ellis, Schlomer, Tilley, & Butler
4. Lenroot & Giedd
5. Peper, Hulshoff Pol, Crone, Van Honk
6. Hoffman, Powlishta, White
7. Martel

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹

والدین است زیرا مهارت شخصی در تنظیم خود با بسیاری از نتایج مثبت مانند روابط بین فردی بهتر، سطح پرخاشگری کمتر، سبک نظم و انضباط بهتر، سلامت روان بهبودیافته و خوشبختی همراه است. آموزش والدین نشان داده است که خودکارآمدی بهبودیافته والدین می‌تواند کیفیت فرزندپروری را بهبود بخشد (کاسر و پینکوارت[1]، ۲۰۱۹). اختلال نافرمانی مقابله‌جویانه[2] و اختلالات رفتاری[3] از شایع‌ترین انواع اختلالات روانی هستند که بر کودکان تأثیر می‌گذارد. برنامه‌های آموزش والدین پایه محکمی برای حمایت مدارک اثربخشی‌شان در برخورد با چنین مشکلات رفتاری دارند. پیش‌بینی کننده عامل اختلال رفتاری در آغاز مشکلات رفتاری درمان‌نشده در دوران نوجوانی بزهکاری و مواد مخدر است؛ بااین‌حال، دسترسی به شواهد مبتنی بر مداخلات از طریق موانعی از قبیل فقدان کارکنان آموزش‌دیده، هزینه درمان، زمان نامناسب یا محل خدمات محدودشده است (باومیل و فابر[4]، ۲۰۱۷). مداخلات مبتنی بر خانواده نشان داده است که والدین سطح بالای استرس و سطح حمایت اجتماعی پایین را تجربه می‌کنند. همچنین برنامه‌های آموزش والدین برای تقویت مهارت‌ها و بهزیستی روان اجتماعی والدین گزارش شده است و در نتیجه استرس و استفاده یا نیاز خدمات پزشکی و اجتماعی توسط این خانواده‌ها را کاهش می‌دهد. به همین ترتیب، جوامع استرالیایی برنامه‌های آموزش والدین را پیاده‌سازی کردند تا کاهش شیوع افسردگی والدین، استرس و فرزندآوری اجباری را نشان دهند. این تأثیرات ممکن است توسط برنامه‌های آموزش والدین تقویت ظرفیت یا بحث در مورد نگرش‌ها و شیوه‌های والدین را توضیح دهند و به روشی غیرقابل‌قضاوت و حمایت و همچنین با ارائه راهکارهایی که عملکرد روانی اجتماعی والدین را بهبود می‌بخشد. بااین‌حال، بیشترین مطالعات برنامه‌های آموزش والدین در جمعیت‌هایی انجام شد که کودک از مشکلات رفتاری رنج می‌برد یا جاهایی که والدین برخی انواع اختلال را دارند؛ و مطالعات جمعیتی کمی از نتایج برنامه‌های آموزش والدین موجود

1. Kauser & Pinquart
2. oppositional defiant disorder
3. behavioral disorders
4. Baumel & Faber

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

است و آن‌ها برنامه‌های آموزش والدین مختصری (چهار ساعت) داشته‌اند یا مطالعه روی ویژگی‌های شرکت‌کننده‌ها متمرکز بوده است (هانس، سولویگ، کارین مژگان، مهدی و برونو[1]، ۲۰۱۷). از آنجا که تا به حال فعالیت‌های کمی به‌صورت تخصصی روی آموزش مهارت‌های تربیت والدین انجام شده در اینکه این مهارت‌ها تا چه اندازه می‌تواند راهگشای مشکلات والدین با فرزندانشان باشد، جای سئوال دارد. بر این اساس پژوهشگر بر آن شد تا به پژوهش در زمینه اینکه تا چه اندازه آموزش والدین به شیوه‌ی رفتاری می‌تواند بر کاهش استرس والدینی و افزایش تعاملات والد-کودک مؤثر باشد؟ بپردازد.

روش

پژوهش حاضر از نوع آزمایشی با طرح پیش‌آزمون- پس‌آزمون با گروه گواه است. متغیر مستقل آموزش والدین به شیوه‌ی رفتاری که طی ۷ جلسه بر روی مادران انجام شد و نمرات استرس والدینی و رابطه مادر-کودک آن‌ها به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته شد. جامعه آماری در این پژوهش شامل کلیه‌ی مادران کودکان ۶-۴ ساله‌ی مهدکودک‌ها و مدارس پیش‌دبستانی شهر اهواز در سال ۱۳۹۴ بود که از این جامعه آماری نمونه‌ای به حجم ۸۵ نفر از طریق روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. سپس شاخص فرم کوتاه مقیاس استرس والدینی[2] و سیاهه رفتاری کودک آیبرگ[3] و مقیاس ارزیابی رابطه مادر-کودک جهت تکمیل به مادران این کودکان تحویل داده شد و ۳۰ نفر از مادرانی که نمره نقطه برش بیشتر از ۱۱ را در سیاهه رفتاری کودک آیبرگ کسب کردند انتخاب، سپس به‌صورت تصادفی و با رضایت آزمودنی‌ها یک گروه به‌عنوان کنترل و یک گروه دیگر به مداخله آموزشی گمارده شدند. ملاک‌های ورود مادران عبارت‌اند از اینکه مادران باید حداقل دارای یک فرزند ۴ تا ۶ ساله بودند و در سیاهه رفتاری کودک آیبرگ باید نمره‌ی بالاتر از ۱۱ کسب می‌کردند. ملاک‌های

1. Hans, Solveig, Karin, Mojgan, Mehdi, & Bruno
2. Parenting Stress Index-Short Form
3. Eyberg Child Behavior Inventory

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹

خروج عبارت‌اند از مشکلات شدید رابطه با همسر، معلولیت یا بیماری شدید جسمانی و روانی و اختلال روانی مادر یا کودک.

ابزارها

شاخص فرم کوتاه مقیاس استرس والدینی: این پرسشنامه توسط آبیدین برای سنجش استرس والدینی ساخته و توسط پژوهشگر ترجمه‌شده است. این پرسشنامه از ۳۶ گویه تشکیل شده است و دارای ۳ خرده مقیاس است که علائم آشفتگی والدینی[1] (۱۲ گویه)، تعامل ناکارآمد والد-کودک[2] (۱۲ گویه)، کودک مشکل‌آفرین[3] (۱۲ گویه) را ارزیابی می‌کنند. شیرزادی، فرامرزی، قاسمی و شفیعی پایایی پرسشنامه استرس والدینی از طریق آلفای کرونباخ بین ۰/۵۹ تا ۰/۸۶ گزارش نمودند. در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه استرس والدینی از طریق روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ بدست آمد. روایی پرسشنامه استرس والدینی را از طریق همبستگی خرده مقیاس‌ها با نمره‌ی کل بین ۰/۳۸ تا ۰/۸۴ گزارش نمودند (شیرزادی، فرامرزی، قاسمی و شفیعی، ۱۳۹۳). آلفای کرونباخ نسخه فارسی برای خرده مقیاس‌های پریشانی والدین[4]، نارسا کنش‌وری تعامل کودک -والد[5]، کودک مشکل آفرین[6] و نمره کل به ترتیب ۰/۸۲، ۰/۷۶، ۰/۸۹ و ۰/۹۳ گزارش شده است. همچنین روایی سازه آن به وسیله همبستگی نمره کل با خرده مقیاس‌های درونی سازی[7] (r=۰/۴۰) و برونی سازی[8] (r=۰/۵۶) سیاهه رفتار کودک[9] ایشنباخ تأئید شده است (مظاهری، حبیبی و عاشوری، ۱۳۹۲).

1. parental distress
2. parent-child dysfunctional interaction
3. difficult child
4. parental distress
5. parent-child dysfunctional interaction
6. difficult child
7. nternalizing
8. externalizing
9. Child Behavior Check List

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

مقیاس ارزیابی رابطه مادر- کودک[۱]: مقیاس ارزیابی رابطه مادر-کودک توسط راس[۲] در سال ۱۹۶۱ از هر یک آژانس مطالعاتی روان‌شناختی غرب[۳] منتشر یافته است. این آزمون یک مقیاس نگرش سنج است که نظرگاه مادران را در خصوص ۴ سبک تعامل با کودک را مورد ارزیابی قرار داده و در حیطه آزمون‌های فرافکن قرار می‌گیرد، زیرمقیاس‌های این آزمون شامل پذیرش فرزند[۴]، بیش حمایت‌گری[۵]، سهل‌گیری[۶] و طرد فرزند[۷] است. هر مقیاس دارای ۱۲ گویه است که مجموعاً ۴۸ عبارت نمره‌گذاری با ۵ امتیاز لیکرتی، از ۱ (کاملاً مخالفم) تا ۵ (کاملاً موافقم)، نمره‌گذاری می‌شود. ضریب پایایی پذیرش فرزند ۰/۵۷، بیش حمایت‌گری ۰/۵۳، سهل‌گیری ۰/۴۱ و در سطح معنی‌داری α=۰/۰۱ بدست آمد. در پژوهش حاضر پایایی مقیاس رابطه مادر-کودک از طریق روش آلفای کرونباخ پذیرش فرزند ۰/۷۸، بیش حمایت-گری ۰/۷۶، سهل‌گیری ۰/۷۷ و طرد فرزند ۰/۷۵ به دست آمد.

سیاهه رفتاری کودک آیبرگ[۸]: سیاهه رفتاری کودک ابزاری خودگزارشی و ۳۶ گویه‌ای است که در ۱۹۷۸ توسط آیبرگ و راس به منظور اندازه‌گیری رفتارهای مشکل‌ساز و ایذایی رایج در کودکان و نوجوانان ۱۶-۲ سال در دو مقیاس شدت[۹] و مشکل[۱۰] طراحی شده است. پایایی سیاهه رفتاری کودک را از طریق ضریب آلفای کرونباخ برای هر یک از خرده مقیاس شدت ۰/۹۳ و خرده مقیاس مشکل ۰/۹۲ گزارش نمودند (سیدرضی، ازخوش، طهماسیان، بیات و بیگلریان، ۱۳۹۱). در مطالعه‌ای ضریب آلفای مقیاس شدت ۰/۹۵ و مقیاس مشکل ۰/۹۱ به-دست آمد. همچنین روایی ملاک محاسبه شده سیاهه نیز قابل قبول بود (کانرز، ادوادز و

1. Mother-Child Relationship Evaluation
2. Roth
3. Western Psychological Services
4. acceptance
5. overprotection
6. over indulgence
7. rejection
8. Eyberg Child Behavior Inventory
9. intensity scale
10. problem scale

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹

گرانت[1]، ۲۰۰۷). در پژوهش حاضر پایایی سیاهه رفتاری از طریق روش آلفای کرونباخ برای مؤلفه‌ی شدت ۰/۸۷ و مشکل ۰/۸۹ به دست آمد.

روش اجرای پژوهش

روند اجرای آزمایش و جمع‌آوری داده‌ها: برای اجرای پژوهش، مداخله‌ی آموزش رفتاری مادران که در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته، بر اساس طرح جلسات گوتیرز[2] (۲۰۰۶) طراحی شده و متن جلسات برگرفته از کتاب ۳-۲-۱ معجزه نوشته‌ی فیلان[3] (۱۹۴۳) و ترجمه‌ی پژوهشگر بود. در ذیل محتوای این طرح آموزشی به تفکیک جلسات ارائه شده است:

جلسه اول: مقدمه‌ای از آنچه که والدین باید درباره‌ی اهمیت انجام دادن کارهای خاص و رفتارهای بزرگسال و همچنین درباره‌ی مفاهیمی مثل فرض بزرگ‌سالان کوچک، چرخه‌ی «صحبت کردن- قانع کردن- فریاد زدن- کتک زدن»، اصول کلی همیشگی و ثابت برای رفتار مطرح می‌شود، بدانند.

جلسه دوم: درباره‌ی واکنش به بدرفتاری کودک و اینکه والدین چگونه بدرفتاری کودک را کنترل کنند گفته شد.

جلسه سوم: در مورد شمارش برای توقف کردن رفتارهای نامطلوب بود که برای این منظور از روش محروم‌سازی استفاده و همچنین نحوه‌ی شمارش کردن رفتارهای نامطلوب کودک به مادران آموزش داده شد.

جلسه چهارم: مدیریت ۶ استراتژی کودک آموزش داده شد که والدین یاد گرفتند با این ۶ استراتژی که کودک برای رسیدن به اهدافش بکار می‌برد که نیز شامل: ۱) اصرار زیاد، ۲) کج‌خلقی، ۳) تهدید، ۴) آزار و اذیت، ۵) چرب زبانی، ۶) روش‌های فیزیکی است که چگونه برخورد مناسب داشته باشند.

جلسه پنجم: در این جلسه ۷ روش تقویت مثبت رفتار (تشویق مثبت، درخواست‌های ساده، زمان‌سنج آشپزخانه، روش کسر کردن، پیامدهای طبیعی، برنامه‌ریزی و شمارش کردن) آموزش داده شد.

1. Connors, Edwads & Grant
2. Gutierrez
3. Phelan

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

جلسه ششم: در این جلسه والدین یاد گرفتند چگونه «روش اصلی/جزیی» را به خاطر اولین اشتباهات و در صورت تکرار شدن اشتباهات در سه سطح اصلی، متوسط، جزیی بکار ببرند.

جلسه هفتم: پیشگیری از برگشتن به حالت اولیه رفتار گفته شد که والدین آماده شدند تا از برنامه ۳-۲-۱ معجزه به‌طور مستقل استفاده کنند و همچنین مروری بر تمام روش‌های اصلی و جمع‌بندی مطالب صورت گرفت.

یافته‌ها

در این قسمت با استفاده از نرم‌افزار SPSS-18 به تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح توصیفی و استنباطی پرداخته شده است. ابتدا ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دو گروه آزمایش و مقایسه و سپس آماره‌های توصیفی مربوط به متغیر وابسته ارائه گردیده است. پس از آن، نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرونف مبنی بر نرمال بودن توزیع نمرات، آزمون لوین مبنی بر تساوی واریانس‌ها و همگنی رگرسیون به منظور بررسی پیش‌فرض‌های آماری لازم جهت استفاده از آزمون پارامتریک در مورد متغیر وابسته ارائه گردیده است. سپس داده‌ها با استفاده از روش آماری تحلیل کوواریانس، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این تحلیل، آموزش والدین به‌عنوان متغیر مستقل و نمرات استرس والدینی و تعاملات والد-کودک به‌عنوان متغیر وابسته و نمرات پیش آزمون به‌عنوان متغیر کنترل (همگام)، در نظر گرفته شده است.

جدول (۱) یافته‌های توصیفی مربوط به متغیر پژوهش

متغیر	شاخص‌های آماری	گروه آزمایش		گروه گواه	
		پیش‌آزمون	پس‌آزمون	پیش‌آزمون	پس‌آزمون
استرس والدینی	میانگین	۱۰۹/۶۰	۸۶/۲۰	۱۱۳/۶۷	۹۸/۹۳
	انحراف معیار	۷/۳۵	۱۲/۷۳	۹/۲۷	۱۳/۶۸
تعاملات والد-کودک	میانگین	۱۳۵/۱۳	۱۵۰/۲۰	۱۳۷/۷۳	۱۴۰/۰۷
	انحراف معیار	۱۵/۷۶	۱۲/۹۰	۱۰/۱۵	۱۰/۲۶

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۱ نشان می‌دهد، میانگین نمره‌های پیش‌آزمون و پس‌آزمون استرس والدینی در گروه آزمایش به ترتیب ۱۰۹/۶۰ و ۸۶/۲۰ و گروه گواه به

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱). بهار و تابستان ۱۳۹۹

ترتیب ۱۱۳/۶۷ و ۹۸/۹۳ و در تعاملات والد-کودک در گروه آزمایش به ترتیب ۱۳۵/۱۳ و ۱۵۰/۲۰ و در گروه گواه به ترتیب ۱۳۷/۷۳ و ۱۴۰/۰۷، می‌باشد. در پژوهش حاضر قبل از تحلیل داده‌ها برای بررسی همگنی واریانس متغیرها از آزمون لوین[1] استفاده شد (تورچیم[2]، ۲۰۰۱). جدول ۲ نتایج آزمون‌های همگنی واریانس لوین متغیرهای وابسته‌ی پژوهش (استرس والدینی و تعامل والد-کودک) را نشان می‌دهد.

جدول (۲) نتایج آزمون لوین جهت برابری واریانس خطای متغیرهای وابسته در گروه آزمایش و گروه گواه

متغیر وابسته	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	F	سطح معنی‌داری
استرس والدینی	۱	۲۸	۰/۱۵۱	۰/۷۰۱
تعامل والد – کودک	۱	۲۸	۰/۳۵۴	۰/۵۵۶

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۲ نشان می‌دهند، آزمون لوین در متغیر استرس والدینی (۰/۱۵۱= درجه آزادی و ۰/۷۰۱< معنی‌داری) و تعامل والد-کودک (۰/۳۵۴=درجه آزادی و ۰/۵۵۶<معنی‌داری) و غیرمعنی‌دار می‌باشند؛ بنابراین واریانس خطای پس‌آزمون گروه آزمایش و گروه گواه در متغیرهای استرس والدینی و تعامل والد-کودک به‌طور معنی-داری متفاوت نیستند و فرض همگنی واریانس‌ها تأیید می‌شود.

جدول (۳) خلاصه نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری برای مقایسه میانگین نمره‌های پس‌آزمون متغیرهای وابسته گروه آزمایش و گروه گواه

اثر	آزمون	ارزش	F	df فرضیه	df خطا	معنی‌داری	اندازه اثر
گروه	اثر پیلایی	۰/۴۱۹	۸/۰۰۹	۲	۲۵	۰/۰۰۱	۰/۴۱۹
	لمبدای ویلکز	۰/۵۸۱	۸/۰۰۹	۲	۲۵	۰/۰۰۱	۰/۴۱۹
	اثر هتلینگ	۰/۷۲۱	۸/۰۰۹	۲	۲۵	۰/۰۰۱	۰/۴۱۹
	بزرگترین ریشه روی	۰/۷۲۱	۸/۰۰۹	۲	۲۵	۰/۰۰۱	۰/۴۱۹

1. Leven's test of equality variances
2. Torchim

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

همانطور که نتایج مندرج در جدول ۳ نشان می‌دهد، بین گروه آزمایش و گروه گواه از لحاظ حداقل یکی از متغیرهای وابسته (استرس والدینی و تعامل والد-کودک) تفاوت معنی-داری وجود دارد. برای بررسی دقیق‌تر این اثر، تحلیل کوواریانس یک‌راهه در متن مانکوا روی متغیرهای وابسته انجام شد. جدول ۴ نتایج تحلیل کوواریانس یک‌راهه در متن مانکوا را برای مقایسه پس‌آزمون، با کنترل پیش‌آزمون‌های کلیه‌ی متغیرهای وابسته در گروه آزمایش و گروه گواه نشان می‌دهد.

جدول (۴) نتایج تحلیل کوواریانس یک‌راهه در متن مانکوا روی میانگین نمره‌های پس‌آزمون در گروه آزمایش و گروه گواه

اثر	متغیر وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی-داری	اندازه اثر
گروه	استرس والدینی	۷۸۰/۲۲۹	۱	۷۸۰/۲۲۹	۴/۸۸۲	۰/۰۳۶	۰/۱۵۸
	تعامل والد - کودک	۷۱۰/۵۰۳	۱	۷۱۰/۵۰۳	۹/۲۴۹	۰/۰۰۵	۰/۲۶۲

همان‌طور که نتایج مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهند، تحلیل کوواریانس‌های یک‌راهه در متغیر استرس والدینی (۴/۸۸۲=درجه آزادی و ۰/۰۳۶> معنی‌داری) و تعاملات والد-کودک (۹/۲۴۹=درجه آزادی و ۰/۰۰۵> معنی‌داری)، معنی‌دار می‌باشند. برای فهم چگونگی این تفاوت کافی است میانگین پس‌آزمون‌های گروه آزمایش و گروه گواه را از لحاظ متغیرهای وابسته‌ی مذکور با یکدیگر مقایسه کنیم. با توجه به نتایج مندرج در جدول ۱، میانگین پس‌آزمون استرس والدینی گروه آزمایش ۸۶/۲۰ و گروه گواه ۹۸/۹۳ است که نشان می‌دهد با کنترل پیش‌آزمون، استرس والدینی گروه آزمایش در پس‌آزمون با گروه گواه تفاوت معنی‌داری دارد. میانگین پس-آزمون تعاملات والد-کودک گروه آزمایش و گروه گواه به ترتیب ۱۵۰/۲۰ و ۱۴۰/۰۷ می‌باشد که نشان می‌دهد با کنترل پیش‌آزمون، تعاملات والد-کودک گروه آزمایش در پس‌آزمون با گروه گواه تفاوت معنی‌داری دارد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت آموزش والدین به شیوه‌ی رفتاری بر کاهش استرس والدینی و افزایش تعاملات والد-کودک تأثیر دارد و فرضیات ما تأیید شدند.

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج تحلیل‌های کوواریانس چندراهه و یک‌راهه نشان می‌دهد که بین نمره‌های پس‌آزمون استرس در گروه‌های آزمایشی و گواه تفاوت معناداری وجود دارد؛ بنابراین فرضیه اول پژوهش مبنی بر اثربخشی آموزش والدین به شیوه‌ی رفتاری باعث کاهش استرس والدینی می‌شود، تأیید می‌گردد. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های سگاندرا و همکاران (۲۰۱۹) و لوپز، آنتونی، پنیدو، ویز، کراس، سیگوتاس، هلدیر، کلیماس و فلچر[1] (۲۰۱۱) همسو می‌باشد. طبق پژوهش‌های انجام شده وقایع استرس‌زا انسان را از نظر هیجانی، شناختی و فیزیولوژیکی تحت تأثیر قرار می‌دهد، لذا برای سازگاری و تطابق با محیط، بشر نیازمند آگاهی و مجهز شدن به مهارت‌هایی است که او را در مقابله با استرس یاری کند، زیرا اگر استرس خارج از سطح تحمل شخص باشد، سلامتی او را به یک سلسله پاسخ‌های پیچیده و متفاوت اشاره دارد که توسط «پاسخ استرس» مخاطره می‌اندازد. اصطلاح بدن برای رویارویی با هر شرایطی ایجاد می‌شود. پاسخ استرس همیشه تا حدی فعال است تا ما را قادر سازد که بتوانیم با تغییرات روزمره محیط برخورد کنیم. وقتی‌که یک چالش یا یک تهدید جدید و یا غیرمعمول به وجود می‌آید، پاسخ استرس این اطمینان را به وجود می‌آورد که بدن همیشه در حالت آمادگی برای برخورد با آن‌ها قرار دارد. امّا برای بدن به‌صرفه نخواهد بود که برای برخورد با تمام وقایع، از یک پاسخ استرس ثابت استفاده نماید؛ بنابراین فعال شدن پاسخ استرس در سطوح و درجات مختلف، ما را قادر خواهد ساخت که به بهترین شیوه عمل نماییم. آنچه در حال حاضر حائز اهمیت است، روش-هایی است که بتواند اثربخشی مداخلاتی آموزش رفتاری را به حداکثر ممکن برساند و جنبه‌های مختلف انسان را تحت پوشش خود قرار دهد. باید به افراد کمک شود تا هم نسبت به علائم و نشانه‌های استرس آگاهی یافته و هم شیوه‌های مناسبی برای مقابله اتخاذ نمایند. امروزه اکثر روان‌درمانگران از راهبردهای مقابله‌ای رفتاری برای درمان استرس استفاده می‌نمایند.

[1]. Lopes, Antoni, Penedo, Weiss, Cruess, Segotas, Helder, Siegel, Klimas, & Fletcher

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

نتایج تحلیل‌های کوواریانس چندراهه و یک‌راهه نشان می‌دهد که بین نمره‌های پس‌آزمون تعاملات والد-کودک در گروه‌های آزمایشی و گواه تفاوت معناداری وجود دارد؛ بنابراین فرضیه دوم پژوهش مبنی بر اثربخشی آموزش والدین به شیوه‌ی رفتاری باعث افزایش تعاملات والد-کودک می‌شود، تأیید می‌گردد. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های پژوهش‌های (ابارشی، ۱۳۸۸)، (باومیل و فابر، ۲۰۱۷) تاکاشی و همکاران (۲۰۲۰) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت که در برنامه آموزش والدین به شیوه رفتاری، شرکت‌کننده‌ها به‌طور واضح باید ارتباط بین عملکرد خودشان و رفتارهای کودکانشان را درک کنند، بعلاوه اینکه تغییرات در رفتارشان باید در کودک تأثیرگذار باشد. برنامه مقداری زمان مناسب برای توضیح و نشان دادن این ارتباط به منظور انگیزه دادن به والدین برای تغییر رفتارهایشان اختصاص می‌دهد. تکلیف خواسته شده از شرکت‌کننده‌ها تکمیل کردن نمونه‌ها در بین برنامه‌های درمانی اساس سازگاری است. واضح است که هر کدام از وظایف و تغیرات رفتاری والدین باید با هدف کلی والدین مثبت‌گرا و بهبود رفتاری در کودک منجر شود (باومیل و فابر، ۲۰۱۷). رفتار درمانگر به هنگام آموزش مهارت‌های والدین از مصاحبه‌ی رفتاری، سیاهه و مشاهده‌ی طبیعی تعاملات والد-کودک استفاده می‌کند تا بدین طریق رفتار مشکل آفرین خاص را به همراه رویدادهای پیشایند و پسایند آن شناسایی کند. از طریق این تحلیل رفتاری، وی قادر خواهد بود تا مشکل را با دقت بیشتری نشان دهد؛ شکل، فراوانی و میزان تأثیر آن بر خانواده را ارزیابی نماید؛ و به‌طور نظامدار به والدین آموزش دهد تا برای جایگزین کردن یک تعامل مطلوب‌تر و متقابلاً تقویت‌کننده به جای رفتار آماج، اصول یادگیری اجتماعی را به کار گیرد. آموزش مهارت و دانش اصول رفتاری به والدین می‌تواند به‌صورت آموزش مستقیم فردی یا گروهی با استفاده از مطالب مکتوب (کتاب، دفترچه‌های آموزشی)، سخنرانی، برنامه‌های نرم‌افزاری رایانه‌ای، نوار ویدیویی، یا نقش‌گزاری باشد (ابارشی، ۱۳۸۸).

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد آموزش والدین با کد ثبت پایان‌نامه‌ی ۱۰۶۲۱۶۰۲۹۴۱۰۰۱ می‌باشد. نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از تمامی مادران محترمی

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹

که در این پژوهش شرکت داشتند و مسئولان و کارکنان مدرسه سپاهان شهر اهواز که ما را در انجام این پژوهش صمیمانه یاری رساندند، تقدیر و تشکر به عمل آورند.

منابع فارسی

ابارشی، زهره؛ طهماسیان، کارینه؛ مظاهری، محمدعلی و پناغی، لیلی. (۱۳۸۸). تأثیر آموزش برنامه ارتقا رشد روانی-اجتماعی کودک از طریق تعامل با مادر بر رابطه مادر و کودک و خوداثرمندی والدگری مادران کودکان زیر ۳ سال. *فصلنامه علمی- پژوهشی پژوهش در سلامت روانشناختی*، ۳(۳)، ۴۹-۵۷.

سیدرضی، حمیده؛ ازخوش، منوچهر؛ طهماسیان، کارینه؛ بیات، مریم و بیگلریان، اکبر. (۱۳۹۱). معناداری اثربخشی آموزش والدین کودکان نافرمان بر روش‌های فرزندپروری مادران و مشکلات رفتاری کودکان. *فصلنامه خانواده پژوهی*، (۸) ۳۲، ۳۷۳-۳۹۰.

شیرزادی، پرستو؛ فرامرزی، سالار؛ قاسمی، مسلم و شفیعی، میثم. (۱۳۹۳). بررسی روایی و اعتبار فرم کوتاه شاخص استرس فرزندپروری. رویش روان‌شناسی، (۳) ۹، ۹۱-۱۱۰.

مظاهری، محمدعلی؛ حبیبی، مجتبی و عاشوری، احمد. (۱۳۹۲). ویژگی‌های روان‌سنجی نسخه فارسی مقیاس انسجام و انعطاف‌پذیری خانواده (FACES-IV). *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، سال (۱۹) ۴، ۳۱۴-۳۲۵.

Reference

Baumel, A., Faber, K. (2017). Evaluating Triple P Online: A Digital Parent Training Program for Child Behavior Problems. *Journal of Cognitive and Behavioral Practice*, CBPRA-00695, 1-6.

Conners, N.A., Edwards, M.C. Grant, A.S. (2007). An evaluation of a Parenting class curriculum for parents of young children: parenting the strong-willed child. *Journal of child family studies*, 16: 321-330.

Cotter, K.L., Wu, Q., Smokowski, P.R. (2016). Longitudinal risk and protective factors associated with internalizing and externalizing symptoms among male and female adolescents. *Journal of Child Psychiatry*. Hum. Dev. 47, 472–48.

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

Family Pathology, Counseling & Enrichment, 2020. Vol. 6, N. 1 (11)

Gutierrez, R.S. (2006). A comparison of two parent education programs on the reduction of parent-child stress in mother-child relationships of Hispanic migrant farmworkers. The thesis of Doctor of Philosophy with a major in school psychology. Department of special education, rehabilitation, and school psychology. The University of Arizona.

Hans, O.L., Solveig, P., Karin, N., Mojgan, P., Mehdi, Gh., Bruno, H. (2017). Effects of Parent Training Programs on Parental Stress in a General Swedish Population Sample. Journal of Scientific Research Publishing, 8, 700-716.

Kauser, R., & Pinquart, M. (2019). Effectiveness of an indigenous parent training program on change in parenting styles and delinquent tendencies (challenging behaviors) in Pakistan: A randomized controlled trial. Journal of Experimental Child Psychology 188, 1-18.

Kranstuber, H. H., Hays, A. & Maliski, R. (2016).Parent–Child Interaction. University of Missouri – Columbia, 1-30.

Lopes, C., Antoni, M., Penedo, F., Weiss, D., Cruess, S., Segotas, M-C., Helder, L., Siegel, S., Klimas, N., & Fletcher, A. (2011). A pilot study of cognitive behavioral stress management effects on stress, quality of life, and symptoms in persons with chronic fatigue syndrome. University of Miami, FL. The USA.

Morris, A.S., Criss, M.M., Silk, J.S., Houltberg, B.J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. Journal of Child Deve. Perp. 11, 233–238.

Phelan, Th. W. (1943). 1-2-3 Magic, Effective Discipline for Children 2-12. Third Edition, Parent Magic Inc.

Roth, R. M. (1961). Manual Mother-Child Relationship Evaluation. Published by a Division of Manson Western Corporation.

Kauser, Pinquart. (2019). Effectiveness of an indigenous parent training program on change in parenting styles and delinquent tendencies (challenging behaviors) in Pakistan: A randomized controlled trial. Journal of Experimental Child Psychology, 188, 1-18.

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]

آسیب‌شناسی، مشاوره و غنی‌سازی خانواده، دوره ۶، شماره ۱ (پیاپی ۱۱)، بهار و تابستان ۱۳۹۹

Schwartz, O.S., Sheeber, L.B., Dudgeon, P., Allen, N.B., (2012). Emotion socialization within the family environment and adolescent depression. Clin. Psychol. Rev. 32, 447–453.

Sgandurra, G., Beani, E., Inguaggiato, E., Lorentzen, J., Bo Nielsen, J. & Cioni, G. (2019). Effects on Parental Stress of Early Home-Based CareToy Intervention in Low-Risk Preterm Infants. Journal of Neural Plasticity, 1-8.

Takashi Itahashi, A., Naohiro Okada B.,C., Shuntaro Ando B.,D., Syudo Yamasaki D., Daisuke Koshiyama B., Kentaro Morita B., Noriaki Yahata B.,E., Shinsuke Koike B., Atsushi Nishida D., Kiyoto Kasai B.,C., Ryu-ichiro H. (2020). Functional connectomes linking child-parent relationships with psychological problems in adolescence. Journal of Science Direct. NeuroImage 219, 117013, 1-14.

Trochim, W. M. K. (2001). The research methods knowledge base (2nd ed). Cincinnati, OH: Atomic Dog Publishing.

Ma, Y., Chen, X., Nunez, A., Yan, M., Zhang, B., & Zhao, F. (2020). Influences of parenting on adolescents' empathy through the intervening effects of self-integrity and sense of coherence. Journal of Children and Youth Services Review 116 (105246): 1-9.

[Downloaded from fpcej.ir on 2026-11-27]

[DOR: 20.1001.1.24234850.1399.6.1.10.9]